

YO'L INFRATUZILMASINING IQTISODIYOTGA TA'SIRI TAHLILINI O'RGANISH.

Nilufar Jumayeva

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Turizm fakulteti 1-kurs magistranti

Yo'l infratuzilmasining iqtisodiyotga ta'siri transport tarmoqlari va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadigan muhim tadqiqot sohasidir. Yo'llar, avtomobil yo'llari, ko'priklar va boshqa tegishli infratuzilmalarni o'z ichiga olgan yo'l infratuzilmasi mamlakat jismoniy infratuzilmasining muhim tarkibiy qismi bo'lib xizmat qiladi. Bu nafaqat tovarlar va odamlarning harakatini osonlashtiradi, balki turli sohalarda iqtisodiy faoliyat va o'sishga ham ta'sir qiladi. Tarixan yo'l infratuzilmasi iqtisodiy taraqqiyotning katalizatori bo'lib kelgan. Yaxshi rejalashtirilgan va yaxshi ta'mirlangan yo'l tarmoqlari ulanishni yaxshilash, transport xarajatlarini kamaytirish va bozorlarga kirishni yaxshilash potentsialiga ega. Ushbu yaxshilanishlar savdo, investitsiyalar va umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshirishga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, samarali yo'l infratuzilmasi sayohat vaqtini, tirbandlikni va yoqilg'i sarfini qisqartirishi va shu bilan samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirishi mumkin. Yo'l infratuzilmasining iqtisodiyotga ta'siri ko'p qirrali bo'lib, bevosita va bilvosita ta'sirlarni o'z ichiga oladi. To'g'ridan-to'g'ri ta'sirlar qurilish va texnik xizmat ko'rsatishda ish o'rinlarini yaratish, korxonalar uchun bozorlarga kirishni kengaytirish va jismoniy shaxslarning harakatchanligini oshirishni o'z ichiga oladi. Bilvosita ta'sirlar yangi yo'llar bo'ylab mulk qiymatining oshishi, ilgari ajratilgan hududlarda biznes imkoniyatlarining kengayishi va transport bilan bog'liq tarmoqlarda iqtisodiy faollikni rag'batlantirishni o'z ichiga olishi mumkin. Yo'l infratuzilmasi ko'pincha mintaqaviy rivojlanish va urbanizatsiyaga yordam beruvchi sifatida qaraladi. Qishloqlarni shahar markazlari va sanoat zonalarini bog'lash orqali yo'l tarmoqlari mintaqaviy muvozanatli o'sishga yordam beradi va investitsiyalarni jalb qiladi. Bundan tashqari, takomillashtirilgan transport aloqalari turizmni rag'batlantirishi, innovatsiyalarni rivojlantirishi va ta'minot zanjirlari va logistika tarmoqlarining rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi mumkin. Yo'l infratuzilmasi iqtisodiy natijalarga qanday ta'sir qilishining nozik tomonlarini tushunish siyosatchilar, shaharsozlik va biznes uchun zarurdir. Yo'l infratuzilmasining yalpi ichki mahsulot o'sishi, bandlik darajasi, savdo hajmi va investitsiya oqimlari kabi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirini tahlil qilib, tadqiqotchilar qaror qabul qiluvchilar uchun qimmatli tushunchalar berishi mumkin. Bunday tahlillar infratuzilmaga investitsiyalarni optimallashtirish, loyihalar ustuvorligini aniqlash va barqaror iqtisodiy rivojlanish va inklyuziv o'sishga yordam beruvchi siyosatni ishlab chiqishda yordam beradi. Yo'l infratuzilmasi iqtisodiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, butun dunyo bo'ylab mamlakatlarning

o'sishi va samaradorligini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Mamlakat avtomobil yo'llari tarmog'ining sifati va samaradorligi turli iqtisodiy omillarga, jumladan, savdo, transport xarajatlari, bozorlarga kirish, bandlik imkoniyatlari va umumiy raqobatbardoshlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yo'l infratuzilmasi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi munosabatni tushunish siyosatchilar, shaharsozlik bo'yicha mutaxassislar va manfaatdor tomonlar barqaror rivojlanish va farovonlikni qo'llab-quvvatlovchi asosli qarorlar qabul qilishlari uchun zarur. Yo'l infratuzilmasi mamlakat transport tizimining asosi bo'lib xizmat qiladi, tovarlar, xizmatlar va odamlarning mintaqalar bo'ylab harakatlanishini osonlashtiradi va qishloq va shaharlarni bog'laydi. Yaxshi ta'mirlangan yo'llar transport xarajatlarini kamaytiradi, bozorlarga kirish imkoniyatini oshiradi, investitsiyalarni jalb qiladi va iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Samarali yo'l tarmoqlari ham savdo, turizm va ish o'rinlari yaratilishini oshirishga, iqtisodiy o'sish va ijtimoiy rivojlanishga yordam beradi. Yo'l infratuzilmasi sifati ta'minot zanjirlari va logistika tarmoqlari samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi, sanoat va korxonalarining raqobatbardoshligiga ta'sir qiladi. Yo'l aloqasining yaxshilanishi tranzit vaqtini qisqartirishga, transport xarajatlarini kamaytirishga va tovarlarning silliq oqimiga olib keladi, bu esa firmalarga o'z bozor imkoniyatlarini kengaytirish va ichki va xalqaro savdoda faolroq ishtirok etish imkonini beradi. Kengaytirilgan yo'l infratuzilmasi eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishlar o'sishini qo'llab-quvvatlaydi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni rag'batlantiradi va mamlakatning umumiy iqtisodiy salohiyatini mustahkamlaydi. Foydalanish mumkin bo'lgan va yaxshi bog'langan yo'l tarmoqlari sog'liqni saqlash, ta'lim va bandlik imkoniyatlari kabi muhim xizmatlardan foydalanishni yaxshilashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Qishloq jamoalari shahar markazlari, bozorlar va jamoat ob'ektlari bilan yaxshi aloqa o'rnatish orqali yaxshilangan yo'l infratuzilmasidan foyda ko'radi. Kengaytirilgan harakatchanlik va qulaylik ijtimoiy inklyuziyani kuchaytiradi, tengsizlikni kamaytiradi va iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish va qashshoqlikni yumshatish uchun imkoniyatlar yaratadi. Yo'l infratuzilmasi loyihalariga investitsiyalar qurilish, ta'mirlash va tegishli tarmoqlarda bandlik imkoniyatlarini yaratib, iqtisodiy rag'batlantirish va ish o'rinlari yaratishga hissa qo'shadi. Transport infratuzilmasini rivojlantirish samaradorlikni oshirish, tabiiy ofatlarga javob berish va tiklash ishlarini qo'llab-quvvatlash hamda mintaqaviy rivojlanishni rag'batlantirish orqali iqtisodiyotlarning barqarorligini oshiradi. Infratuzilmani yaxshilash, shuningdek, xususiy investitsiyalarni jalb qiladi, innovatsiyalarni rag'batlantiradi va uzoq muddatda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Yo'l infratuzilmasini rivojlantirishning ko'plab afzalliklariga qaramay, etarli mablag' yo'qligi, texnik xizmat ko'rsatishning orqada qolishi, atrof-muhitga ta'siri va texnologik taraqqiyot kabi muammolar transport tarmoqlarining to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishda jiddiy to'siqlar keltirib chiqaradi. Raqamli texnologiyalar, aqlli transport yechimlari va

barqaror amaliyotlardan foydalanish ushbu muammolarni hal qilishi va iqtisodiy o'sishni, atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy farovonlikni qo'llab-quvvatlovchi samarali va barqaror yo'l infratuzilmasi uchun imkoniyatlar yaratishi mumkin. Yaxshi rivojlangan yo'l tarmoqlari mintaqalar, shaharlar va iqtisodiy markazlarni bog'lovchi aloqani yaxshilaydi. Ushbu ulanish transport xarajatlarini kamaytiradi, bozorlarni kengaytiradi va savdo va sarmoyani rag'batlantiradi. Samarali yo'l infratuzilmasi korxonalariga yanada samarali ishlash imkonini beradi, tranzit vaqtini, tirbandlikni va logistika xarajatlarini kamaytiradi. Bu, o'z navbatida, ishlab chiqarish samaradorligini, raqobatbardoshligini va umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Yo'l infratuzilmasini qurish, ta'mirlash va foydalanish bandlik imkoniyatlarini yaratadi va iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Bozor va xizmatlarga kirishning yaxshilanishi ham yangi biznes imkoniyatlarini yaratadi va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlaydi. Yo'l infratuzilmasi qishloqlarni shahar markazlari, sanoat zonalari va transport uzellari bilan bog'lash orqali mintaqaviy rivojlanishga turtki berishi mumkin. Ushbu ulanish investitsiyalarni jalb qilishi, muvozanatli o'sishga yordam berishi va kam ta'minlangan hududlarda hayot sifatini oshirishi mumkin. Barqaror va barqaror yo'l infratuzilmasiga sarmoya kiritish nafaqat iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi, balki ekologik barqarorlik va ijtimoiy tenglikka ham hissa qo'shadi. Yashil infratuzilma, aqlli transport texnologiyalari va ofatlarga chidamli dizaynlar barqarorlikni oshirishi va iqlim ta'sirini yumshatishi mumkin. Oldinga siljishda siyosatchilar, rejalashtiruvchilar va manfaatdor tomonlar iqtisodiy rivojlanish maqsadlariga, ekologik barqarorlikka va ijtimoiy inklyuziyaga mos keladigan yuqori sifatli yo'l infratuzilmasiga investitsiyalarga ustuvor ahamiyat berishlari zarur. Ma'lumotlarga asoslangan tahlil, innovatsion texnologiyalar va manfaatdor tomonlarning ishtirokini qo'llash orqali qaror qabul qiluvchilar yo'l infratuzilmasidan maksimal iqtisodiy foyda olish uchun infratuzilmani rejalashtirish, moliyalashtirish va boshqarishni optimallashtirishlari mumkin. Aslini olganda, yo'l infratuzilmasining iqtisodiyotga ta'sirini tahlil qilish transport tarmoqlarining iqtisodiy natijalarni shakllantirish va taraqqiyotni ta'minlashda ajralmas rolini yana bir bor tasdiqlaydi. Yo'l infratuzilmasi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tan olgan holda, jamiyatlar infratuzilmaning o'zgaruvchan kuchidan kelajak uchun yanada mustahkam, inklyuziv va farovon iqtisodiyotlarni qurish uchun foydalanishi mumkin.

Xulosa: Yo'l infratuzilmasi iqtisodiy rivojlanishni, aloqalarni mustahkamlashda va butun dunyo bo'ylab jamoalar uchun hayot sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Yo'l infratuzilmasining iqtisodiyotga ta'siri ko'p qirrali bo'lib, savdoni osonlashtirish, bozorga kirish, ish bilan ta'minlash va barqarorlikni oshirishni o'z ichiga oladi. Barqaror va integratsiyalashgan yo'l tarmoqlariga sarmoya kiritish orqali siyosatchilar inklyuziv o'sishni rag'batlantirish, tengsizlikni kamaytirish va kelajak avlodlar uchun

farovon jamiyatlar qurish uchun infratuzilmaning o'zgartiruvchi kuchidan foydalanishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B.Mamatov, D.Xujamkulov, O.Nurbekov, Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. T.: «Iqtisod-Moliya». 2014-y.
2. B.Y.Xodiyev, Sh.Sh.Shodmonov. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. 2017 y.
3. G'ozibekov D.G'. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. T.: "Moliya" nashriyoti. 2003.
4. Haydarov N.H. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida korxonalar investitsion faoliyatidagi moliya - soliq munosabatlarini takomillashtirish masalalari. I.f.d ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. T.: 2003.
5. Советский энциклопедический словарь. – М.: «Советская Энциклопедия», 1979.
6. Игошина Л.Л. Инвестиции. Уч. пос. – М.: «Экономист», 2005. 19. Нешиной А.С. Инвестиции: Учебник. – 4-е изд. – М.: «Дашков и К0», 2006.